

Ladislav
Vrchovský

STARÁ FOTOGRAFIE

Strhující příběh
podle skutečných událostí

COSMOPOLIS

Ladislav Vrchovský

STARÁ FOTOGRAFIE

Strhující příběh
podle skutečných událostí

Obsah

Předmluva	6
Prolog	9
ČÁST PRVNÍ	
Věrní zůstaneme	11
ČÁST DRUHÁ	
Válka skončila, boj pokračuje	187
ČÁST TŘETÍ	
Stará fotografie	227

Předmluva

Co je to národ? Národ je společenství lidí, kteří se ztotožňují s územím, jazykem, rasou a zvyklostmi a obvykle tvoří město nebo zemi. Slovo národ pochází z latinského *nātio* (odvozené z *nāscor* – aby se narodilo), což by mohlo znamenat narození, lidi (v etnickém slova smyslu), druh nebo třídu. Národ je charakterizován kulturní, sociální, historickou a politickou identitou lidu. (zdroj: *Encyclopedia Titanica*)

Samotné slovo národ se v době, ve které žijeme, stalo předmětem zneužívání nejrůznějších politických sil, většinou extremistických, nacionalistických, vedených zejména nenávistí, xenofobií a rasovými předsudky. I v naší zemi, demokratické České republice, takové v politickém spektru najdeme. Známa jsou jejich hesla: Nic než národ! Čechy Čechům! Za národní stát! A mohli bychom pokračovat... Všem těmto silám uniká, že národní stát, státní útvar založený na národnostním principu, je nejen anachronismus, ale také historicky nepodložený požadavek.

Prezident T. G. Masaryk ve své *Světové revoluci* (Orbis, Praha 1925) píše: „Státy nynější vznikly v době, kdy národnost nehrála přímou politickou roli. Teprve v době nové princip národnostní se stal státotvorným.“

Zrůdné prosazování a uplatňování národnostního principu dobře známe pod pojmem „etnické čištění“. Na tomto principu byla vystavěna idea Hitlerovy Velkoněmecké říše. Německý nacionalismus a fašismus přinesl druhou světovou válku. Bohužel za pomoci demokratických mocností, které v roce 1938 v Mnichově selhaly a umožnily hitlerovskému Německu rozpoutat zatím největší tragédii lidstva.

Československá první republika byla v letech 1937–1939 velkou překážkou v realizaci Hitlerových dobovačných myšlenek.

Byl to stát průmyslově vyspělý, sice mnohonárodnostní, ale bez projevů ničivého nacionalismu – ten přinesly až politické síly a vlivy Německa, Polska a také Maďarska. Byl to stát s dobře organizovanou armádou, budovanou k obraně vlasti. S armádou, které velelo mnoho vynikajících velitelů, od nejnižších hodností až po ty nejvyšší – generálské.

Československá armáda v roce 1938, v čase mnichovské konference, která přinesla zradu československých spojenců, byla navzdory mezinárodnímu diktátu nařizujícímu odevzdat Hitlerovi pohraniční území odhodlána o toto území bojovat.

Tato kniha není rozpravou nad tím, co by ozbrojený odpor proti výsledkům mnichovského diktátu přinesl. Je pouze připomenutím hrdinství těch, kteří – byť odzbrojeni a posláni v demobilizaci v roce 1938 domů – nevzdali boj za zachování národa ohroženého etnickými čistkami, boj za zachování státního celku vystavěného na mírovém soužití a bratrství Čechů, Slováků, Moravanů, Slezanů, Rusínů, Poláků, Ukrajinců a dalších národností a etnik. Ti všichni považovali Československo za svoji vlast.

Čest jejich památce!

Motto

*Dějinné vědomí, jež charakterizuje současného člověka,
je privilegium – a možná i břemeno.*

Hans-Georg Gadamer

Prolog

Čekal jsem to, a přece jsem strašně překvapen. Je konec Československa. Přestal jsem být svobodným občanem. Občanem svobodného státu. Ještě před třemi dny, kdy se generál Homola rozhodl vzít moc do svých rukou, jsem věřil, že alespoň nyní budeme bránit to, co nám z vlasti zbylo. Vždyť jsme tak přísahali! Bohužel, splnili jsme jen část přísahy, totiž že budeme poslušni prezidenta a vlády jím ustavené. Tu druhou část, v níž se praví, že vojska svá neopustíme a budeme se až do konce bránit tak, jak nám káže mužná čest a vědomí povinností občanských, jsme zapomněli. Páni nahoře požádali Hitlera o protektorát. Inu, mohou se dnes vymlouvat na to, že páni před nimi dobrovolně vydali Němcům naše pohraničí, takže nic jiného nezbývá než se vzdát.

Ani brečet nemohu, jsem úplně ztuhlý lítostí, vztekem a hanbou... Naposledy zdravím vlajku, která mi byla symbolem svobody. Pak velitel pluku nařizuje, abychom již na opascích nenesli pistole...

Ano, jsem bývalý štábní kapitán, který se vycvičil ve vojenském řemesle na útraty spoluobčanů, aby mohl bránit vlast odborně... a teď o vlast přicházím a zůstávám naživu. Páni nahoře mi nedali ani možnost pro vlast umřít.

Otto Wagner: S cizineckou legií proti Rommelovi

ČÁST PRVNÍ

**VĚRNI
ZŮSTANEME**

Šťastné přistání

„Co to dělá? Ta zatačka je moc prudká! Vždyť ho to může hodit do vývrtky! Ten Franta je blázen! Tohle skončí špatně,“ vykřikl instruktor bezmotorového létání na letišti poblíž Prostějova při pohledu na kluzák prudce zahýbající k přistávací ploše.

Z budovy řídicí věže vyběhl další muž. „Kdo to je?“ volal při pohledu na kluzák.

„Franta! Franta Příborský,“ odpověděl instruktor.

Pilot však bez problémů vyrovnal let a v pořádku přistál. Z kabiny vyskočil na travnatou plochu zalitou ještě silně hřejícím zářijovým sluncem mladý muž. Oba, instruktor i zástupce správce letiště, mu šli vstříc.

„Cos to tam vyváděl?“ zeptal se instruktor.

Jednadvacetiletý mladík František Příborský si na létání v tak krásném počasí, jaké panovalo na začátku září 1938 vyprosil den volna od svého zaměstnavatele, aby se mohl věnovat svému největšímu koníčku, sportovnímu plachtařství. Divil se: „Co máš na mysli?“

„Přece tu zatačku! Vždyť jsi mohl dopadnout na čumák!“

„Já a na čumák? To si děláš prdel?“

„Já to viděl taky. Sakra, chlape, to letadlo není tvoje! Co kdybys ho rozbil?“

„A stalo se něco? Proč tak vyvádíte?“ ptal se dotčeně Příborský.

„Protože se ti to jednou vymkne z ruky, a nejen že rozbiješ stroj, ale zabiješ se!“ odpověděl mu rázně instruktor.

„No a co? Je to můj život,“ odsekl mu Příborský.

„A naše letadlo. Takže příště už nic takového nechci vidět! Nebo jsi tady skončil!“ uzavřel debatu zástupce správce letiště.

„Od jara už to stejně nebudu potřebovat. Nastoupím k armádě, udělám si pilotní zkoušky a dostanu se k letcům,“ prozradil své plány mladý plachtař.

„Ty půjdeš na vojnu?“

„Jo. Na prezenční službu. Už dokonce vím, kam s největší pravděpodobností nastoupím, což mě ale právě sere. Chtěl jsem někam na vojenské letiště, jenže na vojenské správě mi řekli, že narukuju k 6. pěšímu pluku generála Janina do Lipníka nad Bečvou.“

„Ale to je kousek odtud! Tak si sem tam zařídíš volno a budeš létat dál u nás,“ konejšil ho instruktor.

„Jo, jestli ještě bude naživu, podle toho, co jsem viděl,“ poznamenal odcházející správce, aniž by se otočil.

Vesničanům nic neujde

Na dvoře statku rodiny Machalů v malé podhorské vesnici Jašiňov nedaleko Vsetína s prstem levé ruky na rtech a namířeným ukazováčkem druhé ruky upozorňovala manželka majitele statku, svého muže, na dění na cestě před statkem. Pavel Machala, přibližně padesátiletý muž podsadité postavy, udělal pár kroků dopředu, aby viděl, co jeho ženu tak zaujalo.

Několik metrů stranou od otevřené brány statku stála dvojice mladých lidí. Mladík nakloněný k dívce jí něco ukazoval v jakési knížce.

Machala se otočil k ženě, krčil rameny a nechápavě vrtěl hlavou. Machalová přešla k němu a potichu povídala: „Víš, kdo to je? Nejmladší Bednářová. Helenka. A ten kluk, to je Jarda Křečků.“

„No a co?“ ptal se udiveně Machala.

„Včera jsem ji viděla tamhle nahoře pod lesem s Bědou Zárubovým. Je to rajda!“

„Ale no tak! Takhle nemluv. Helenka je hodné děvče. Cos viděla? Dělalí tam něco pohoršení, u toho lesa?“

„No to zrovna ne, ale bůh ví, co dělali, když jsem je neviděla.“

„Prosím tě, nech toho. Také jsme byli mladí. Všude pořád něco vidíš. Raději mně pojd' pomoct, potřebuju spravit zlomenou žebřinu u žebřiňáku.“

Neblahé tušení generála Homoly

Divizní generál Bedřich Homola, velitel československého VII. armádního sboru se sídlem v Banské Bystrici, svolal 19. září 1938 mimořádnou poradu velitelského štábu.

„Podle posledních zpráv z Prahy se musíme připravit na možnou nutnost ubytování záloh. Pane majore, jak velká je v této chvíli volná ubytovací kapacita?“ zeptal se Homola velitele týlových jednotek majora Tokára.

„Takých tristo mužov by sa dalo umiestniť vnútri v budovách každého pluku, ale vždy je možnosť postaviť ubytovacie stany, a to potom máme kapacitu podľa potreby,“ odpoveděl major Tokár, téměř šedesátiletý bývalý československý legionář slovenské národnosti.

„Výborně,“ s viditelným uspokojením odpoveděl velitel pluku. „Podle posledních informací z Prahy totiž vláda a prezident Beneš uvažují o mobilizaci.“

„To je dobre, Maďarom je treba pohroziť,“ reagoval poté, co mu bylo uděleno povolení promluvit, major Tokár.

O slovo se přihlásil další člen štábu: „Nejen Maďarům. Já mám rodiče ve vesnici poblíž Nového Boru, to je nedaleko České Lípy. K hranici s Německem je to pár kilometrů. Kdybyste věděli, jak tam vyvádějí místní Němci! Henleinovci! Chtěli by posunout hranice, aby byli u Hitlera v Německu! Stěžují si na útlak českých úřadů a místních Čechů! Prosím vás, jaký útlak.“

Jsou to spíše právě oni, co napadají místní Čechy. Právě především mi přišel dopis od rodičů. V místní hospodě byla rvačka mezi Čechy a Němci. A kdo myslíte, že začal? Němci!“

„Tohle může skončit velice špatně. Hitler už delší dobu mluví o národnostním útlaku ze strany Čechů vůči občanům německé národnosti žijícím na území Sudet. Sudetoněmecká strana už má několik let autonomii jako hlavní bod svého politického programu. Jsem přesvědčen, že Praha uvažuje o mobilizaci právě z těchto důvodů,“ reagoval generál Homola.

zdroj: Vojenský ústřední archiv

generál Bedřich Homola

„Len ať si čosi začnú, veď my jim ukážeme! Len by bolo treba viacero takých bunkrov, čo sú na severu a u západných hraníc republiky s Nemeckom. Také keby boli aj u hraníc s Maďarskom,“ poznamenal major Tokár.

„Diplomatické řešení je vždy lepší než vojenské,“ uklidňoval rozrušené důstojníky generál Homola.

Mobilizace

„Co se to děje? Všude je plno lidí a volají demisi, demisi!“ příběhla 22. září odpoledne k majoru Karlu Kopeckému, důstojníkovi hlavního štábu armády v Praze, po návratu z nákupu jeho manželka Jolana.

„Poslouchám rádio. Vláda přistoupila na odstoupení pohraničních území Německu. Lidé s tím nesouhlasí.“

„A co teď bude?“

„Těžko říct. Zaslechl jsem něco o mobilizaci.“

Druhého dne Karel Kopecký odemykal dveře z chodby do předsíně bytu, ve kterém bydlel se svou ženou a ani ne dvouletým synem Jaroslavem, se slovy: „Jolanko, jste doma?“

„Karle, co tu děláš, přece máš být ještě v práci,“ vyšla mu vstříc manželka a dodala: „Tiše, Jareček ještě spí.“

„Musím okamžitě odjet do Račic u Vyškova. Hlavní velitelství se tam stěhuje. Je vyhlášena mobilizace.“

„Mobilizace? To bude válka?“

„Doufám, že ne. Je to jen gesto, aby si Hitler uvědomil, že se jen tak nedáme. Armáda má k dnešnímu dni včetně záloh něco přes jeden a půl milionu vojáků. Jsme dobře vyzbrojeni, kromě ručních zbraní máme 469 tanků, 568 bojových letadel. A bojová morálka je skvělá.“

„Ale proč musíš odjet? Co bude s námi?“

„Co by bylo? Zůstanete tady, za pár dnů bude po všem. Naši spojenci se za nás postaví a Hitler utře hubu.“

Kopecký netušil, jak prorocká slova právě pronesl. Ano, za pár dnů bude po všem. Ale nebude to Hitler, kdo utře hubu.

„Musím do Račic, kde dostanu instrukce k další inspekci příhraničního opevnění. Tentokrát už bude plně obsazeno vojskem a já musím zjistit, jak to tam všude vypadá. Jsem si jistý, že vojáci jsou odhodláni hranice ubránit.“

„Když jsi byl před čtrnácti dny na Opavsku na té kontrole stavby opevnění u hranic, říkal jsi, že ještě není všechno hotovo.“

„To bylo před čtrnácti dny. Ale všude probíhaly poslední nutné práce. Projedu jen část hraničního opevnění, je nás více, kteří máme takový úkol. Pak podám hlášení a přijedu domů. Neboj se, opravdu to nebude trvat dlouho.“

Netrvalo to ani týden. V Mnichově se sešli představitelé Německa, Francie, Británie a Itálie a rozhodli o podstoupení československého pohraničí Německu. Vláda s prezidentem Benešem přes odpor armádních špiček a některých členů vlády 30. září mnichovský diktát přijala.

Demobilizace

„Pane prezidente, promiňte, omlouvám se, ale to snad nemyslíte vážně!“ skoro vykřikl armádní generál Ludvík Krejčí, náčelník hlavního štábu branné moci, nejvýše postavený důstojník československé armády, podléhající pouze prezidentovi. „Demobilizace? Poté, co mobilizace proběhla na jedničku a bojová morálka vojska je na nejvyšší možné úrovni?“

„Ludvíku, k čemu nám bude vynikající bojová morálka, když se na nás vrhne ta strašlivá přesila německých vojsk? Vždyť by to byl masakr!“

„Pane prezidente, přeceňujete Hitlerovu přesilu. Ale i kdyby byla faktická, podívejte se na Habešany v pětatřicátém! Bránili se proti Mussolinimu tři měsíce. Přitom výzbroj tehdejší habešské armády s dnešní naší armádou vůbec nelze srovnávat. Vydržíme mnohem déle než tři měsíce. Hitlerovi dojdou síly.“

„To je příliš optimistický názor. Hitlerovo letectvo nás srovná se zemí!“

„Pane prezidente! V této chvíli je ve zbrani jeden a čtvrt milionu našich vojáků a důstojníků, odhodlaných za vlast a národ položit své životy! Všichni poslechnou a vykonají jakýkoliv rozkaz k boji, ale obávám se, že rozkaz nebojovat budou považovat za zradu! Zradu ze strany naší, kteří ten rozkaz vydáme. Obávám se, že budou bojovat na vlastní pěst, odmítnou opustit svá místa. A neorganizovaný odpor povede k velkému masakru našich řad. Uvědomte si, že jsou odhodláni k hrdinskému boji!“

„Pane generále! Odmítám vést národ na jatka kvůli nějakému prázdnému hrdinství!“ vyskočil ze svého křesla prezident Beneš.

Generál Krejčí také vstal. „Hrdinství je prázdné? Možná pro vás. Pro nás, kteří jsme přísahali věrnost vlasti a národu, nejde o hrdinství, na to nikdo nemyslí. Jde o splnění slibu, slibu nejvyššího, za jehož naplnění stojí položit životy. Ale uvědomte si, pane prezidente, že máme jednu z nejlépe vyzbrojených armád v Evropě, máme téměř dokončena pohraniční opevnění, která jsou velkou obrannou hrází. Útočné operace stojí mnohokrát více sil, střeliva, energie a všeho ostatního než dobře organizovaná obrana. My můžeme bojovat – a vůbec nejsme dopředu odsouzení k porážce. Navíc máme přece spojenece!“

„Ti jsou stále přesvědčení, že Československo nemělo po první válce vůbec vzniknout. Vyčítají si, že vůbec šli do války kvůli nějakému Srbsku. Do války, která přinesla miliony mrtvých. A teď se obávají další války, kterou by měli pomoci rozpoutat kvůli nám,“ zdrceně pronesl Beneš.

Generál pohlédl na svého nejvyššího velitele. Viděl však jen bezradného, zlomeného muže, který se cítil být zrazen a opuštěn.

Zoufalý prezident Edvard Beneš nevyslyšel naléhání nejvyššího velitele armády, ani naléhání mnoha dalších generálů,

odhodlaných stejně jako řadoví vojáci k boji. Demobilizace byla vyhlášena. V Berlíně si navýsost spokojený Adolf Hitler s nadšením mnul ruce. Do klína mu spadlo vítězství, kterým si do poslední chvíle nebyl jistý. Plánům na dobytí Evropy, které zatím choval ve své mysli, už nestálo nic v cestě. Teď se soustředíme na Francii," pomyslel si.

Rozhodnutí Karla Kopeckého

„Stahujeme se z opevnění. Odevzdáváme území Sudet Hitlerovi bez boje. Proč jsme ta opevnění budovali? Nezůstanu v armádě už ani den. Mám možnost přejít k soudní strážci. A také to udělám. V Českých Budějovicích hledají člověka na místo zástupce ředitele české věznice a velitele soudní stráže, přihlásím se!“ oznámil Kopecký manželce.

„Ty chceš odejít z armády? A z Prahy do Budějovic?“

„A proč ne? Tohle už není armáda, ve které jsem přísahal věrnost národu. A proč ne do Budějovic? Když jsme tam byli v šestatřicátém na výletě, líbilo se ti to velké náměstí s kašnou i soutok řek Vltavy a Malše.“

„Ty myslíš, že to místo dostaneš?“

„Mám podporu z vyšších míst. Buď klidná.“

Propuštění Františka Příborského

František Příborský nastoupil vojenskou prezenční službu, na kterou se tolik těšil, 2. března 1939.

„Frantíku, buď na sebe opatrný, doba je zlá, všichni mluví o válce, a ty rukuješ na vojnu. Mám o tebe veliký strach,“ loučila se matka Příborská se synem na náměstí v Bouzově.

Nahoře na kopci se nad nimi tyčil hrad s popraškem sněhu na střeších. František matku objal a přitiskl její hlavu k hrudi. Přes její šedivé vlasy se zadíval na krásnou scenérii zalitou slunečním světlem. Usmál se a řekl: „Neboj, mami, nic se mi nestane. Spíš dávej ty pozor na tátu, ten to potřebuje víc než já.“

Františkův otec bojoval s vážným plicním onemocněním, lékaři si stále nebyli jistí, zda jde o následky těžkého zápalu plic, nebo o projevy začínající tuberkulózy. Navíc od mládí trpěl astmatem.

„Já vím, neboj se, dám na tátu pozor.“ Udělala synovi na čele křížek a políbila ho. „Tak sbohem. A piš!“ tiskla Františkovi ruku, ještě když už stál na schůdcích autobusu, odvázejícího brance k nástupům do kasáren.

„Ahoj, já jsem Petr, Vyhlídal Petr,“ podával Příborskému ruku mladík, ke kterému si v autobuse František přisedl. Když ale viděl, že Příborský přes okno mává matce na rozloučenou, řekl: „Nechceš si sednout k oknu? Mně je jedno, jestli sedím u okna, nebo u uličky.“

„Franta Příborský, ahoj, ne, děkuju, jen tam zůstaň, já si alespoň do uličky budu moct natáhnout nohy. To je máma, ale stejně už za chvíli pojedeme.“

Měl pravdu, řidič nastartoval autobus a ten se dal do pohybu. František nakloněný přes Petra k oknu ještě jednou zamával matce na rozloučenou a posadil se.

„Co myslíš, budeme někdy nasazeni proti Němcům?“ ptal se Petr Františka.

„Netuším. Ale rukujeme k československému vojsku, tak doufám, že budeme, když bude třeba, bojovat s každým nepřítelem.“

Ani jeden z nich netušil, že v armádě, ke které za několik hodin nastoupí do hodnosti vojína, což je, jak jim řekl při